

ČEKANJA DUGA, VEOMA DUGA

I ta misao mi je dovoljna.
 Ispod ovoga svoda pogrebna,
 Usred ovoga sveta zlovoljna,
 Ja, dubina bez dna nikom potrebna,
 Zamišljam obris buduće sreće.

Dok okoštava potmula tuga,
 U noći ovoj čekam svanuće,
 Da se proširi svetlosti pruga,
 Obasja ljude, drveće, kuće.
 Čekanja duga, veoma duga.

I postajaće duža i duža.
 Misao mi ta, u tami slutnje,
 Spokoj donosi, utehu pruža,
 Olakšava sve godine smutne.

Ja u takvoj misli nalazim sebe,
 Mnogo bolju sebe, i tebe, tebe.
 Unapred izgubljen, taj svet me menja,
 Oblikuje mi želje i htenja.

I zato: misao mi je dovoljna.

Pročitao sam pesmu u sebi, jer me je Sofija zamolila da ne čitam naglas. Duboko dišući, sedela je na ivici stolice, pravih leđa, nepomična, i gledala u svoje prste prepletene u krilu. Imao sam utisak da bi najradije pobegla.

Spustio sam papir na svoj radni sto i počeo da brišem naočare, pitajući se šta prvo da kažem.

„Zanima me zašto si baš ovu pesmu izabrao“, upitala je Sofija. „Ona ti se najviše sviđa?“

„Ne mislim ni da je ona najbolja, ni... najmanje dobra. Imam utisak da će ti najkorisnije biti ako o njoj govorimo. U njoj vidim neke važne osobine tvog stila.“

„A ostale?“

„Izabraćemo još neke, ali nećemo stići da sve analiziramo. A na kraju ću reći i nešto o opštem utisku.“

Pošto je i dalje posmatrala svoje krilo, zagledao sam se u nju. Ima vrlo dugu kosu, ali danas, kao i uvek kada sam je sretao, nosi konjski rep, sapet crvenom gumicom, koji joj

dopire skoro do polovine leđa. Na vrhu glave kosu je brižljivo začesljala u dva dela nejednake veličine, a razdeljak joj vijuga iznad levog oka. Nekoliko odmetnutih, tankih pramenova pada niz obraze. Zbog tog konjskog repa, zbog bele košulje i zbog ušiju koje pomalo štrče crte lica joj izgledaju sitne i krhke, pre dečje nego devojačke. Da ništa ne znam o njoj, rekao bih da se upravo upisala u gimnaziju.

Starijom je čine samo našminkane oči, narukvica od sitnih belih bisera i velika i tanka svilena marama, vezana ispod grla, koja joj prekriva ramena. Na beloj pozadini nižu se modri geometrijski motivi, a njihova simetrija gubi se u pregibima.

„Pa, dobro, šta bi rekao o ovoj?“

Podigla je pogled, pa sam ponovo uzeo papir. Kad je pre nedelju dana došla kod mene prvi put i predala mi rukopis, sa strahom sam se zapitao šta da joj kažem ako su pesme grozne. Gledaće u mene, nemo, čekati moje reči, kao presudu, i shvatiće istinu čim prvi put zamucam. Srećom, nisu grozne. Imaju nekih dobrih strana, pa ću se za njih uhvatiti.

„Prvo bih rekao da mi se dopada kako ideju pesme dosledno pratiš, ne gubiš je iz žiže i na kraju je ponavljaš kao da si napravila čitav krug, a u tom krugu si je razjasnila. Imaš smisla da delove uklopiš u celinu, a to je jedna od najvažnijih stvari u pisanju, to je teško naučiti. I ritam mi se sviđa; ne uvek, ali mahom. Najviše mi se dopala strofa koja počinje rečima: 'Dok okoštava'.“

„Sviđa mi se da to čujem.“

„Dok sam čitao, oblik mi je bio poznat, a onda mi je palo na pamet da si napravila aluziju na sonet, pa zato dodala po jedan stih u svaku strofu. Umesto dva katrena i dva terceta, imaš dve kvinte pa dva katrena.“

„Da, mislila sam o tome“, neuverljivo je rekla.

Koliko bi se promenila kada bi pustila kosu? Bar jednom.

„Imam i neke primedbe, pa ću ti predložiti šta bi mogla da izmeniš. Naravno, ne moraš da prihvatiš.“

„Na šta misliš?“, oprezno je upitala.

Dvoumim se šta da kažem. Najbolje je da krenem od neke vrlo sitne primedbe, pa kad to prođe, preći ću na krupnije.

„Neki pesnici to rade, čak ponekad uspešno, ali ja izbegavam da neku celinu započnem enklitikom, to jest rečju koja nema svoj akcent.“

„Znam šta su enklitike. Čine akcenatsku celinu sa rečju koja dolazi pre njih.“

„Nisam ni aludirao da ne znaš. Savetujem da se toga kloniš.“

„Ali ja“, uzela je list i pogledala pesmu, „ali ja nijedan stih nisam počela enklitikom.“

„Stih nisi, to je tačno. Ali u svakom stihu imaš cezuru, a ni nakon nje ne bih stavio enklitiku. Recimo, 'i ta misao', to je jedna celina, a druga je 'mi je dovoljna'. Problem je ovo 'mi', jer nema akcent, pa se vezuje za 'misao', reč iz prve celine. To je sitnica, znam, ali veći broj sitnica čini utisak.“

Zagledala se u papir.

„Da, shvatam, ali...“

„Takođe, kad već pominjemo utisak“, rekoh, „voleo bih da govorimo o rimama. One su važne, ali i opasne. Ništa ne može tako lako da pokvari pesmu kao rima.“

„Misliš da su ove rime loše?“

Začetak panike u glasu.

„Ma, ne kažem da su loše. Neke su mi se prilično dopale. Recimo, u nekim drugim pesmama, *mrkla* i *krhka*, pa zatim... *svrha* i *skrha*. Veoma mi se sviđa kada napraviš rimu od različitih vrsta reči. S druge strane, voleo bih da izbegavaš gramatičku rimu, kada rimujemo reči samo zato što imaju isti nastavak. Recimo, *zlovoljna* i *dovoljna*. Ne bih to radio da sam na tvom mestu.“

Kratko i nervozno se nasmejala.

„Je li sve ovo uvijen način da kažeš da moje pesme ne valjaju? Prvo si me malo pohvalio...“
Osetiće ako bilo šta slažem. I više mi neće ništa verovati.

„Ne, nema ničeg između redova. Pesme mi se dopadaju, ali imaju i mana. Sve ovo je direktan način da ti kažem da moramo stalno da dorađujemo dela. Da doterujemo sve dok nam ne dojadi, a onda da još doterujemo. Jesi li nekad videla kako izgledaju Prustovi rukopisi? Nema mnogo rečenica koje nisu izvrljane, a margine su pune ispravki. Betovenovi notni papiri su slični. Zašto bismo nas dvoje menjali manje nego njih dvojica?“

„Da, to se slažem... Ali ja sam već prilično menjala dok nisam došla do ovog“, prsto-dušno reče.

„Htela si da pročitam tvoje pesme i kažem ti šta mislim. Mislim da nisu svi stihovi istog kvaliteta. Da te hvali, to može i drugarica, a moja glavna uloga, bar kako je ja shvatam, nije da te hvalim, već da ti ukažem na neke probleme, pa da pesme učinimo boljim. A tako ćeš i ti postati bolji pisac. Mi rastemo zajedno s našim delima.“

Njen sramežljiv osmeh govorio je da ne bi imala ništa protiv kada bih je isključivo hvalio.

„Talentu je potrebno vreme da se izbrusi. Ti jesi talentovana, ali imaš devetnaest godina. Ja s devetnaest godina nisam pisao bolje pesme nego ti danas.“

Klimala je glavom dok sam govorio i čini mi se da ju je ovo poređenje umirilo. Zapravo, ja jesam bolje pisao kada sam bio u njenim godinama, ali ne mogu da donesem sud o njenoj budućnosti na osnovu ovih stihova. Ne smem da je obeshrabrim. Ko zna, ona će me možda prevazići kad ostavi iza sebe naivne, početničke stihove, kad bude starija i zrelija, jer ja nisam napredovao onoliko koliko sam tada očekivao. I što je još gore, u poslednjim knjigama ne opažam nikakav napredak. Najviše sam naučio o tehnici pisanja, pa mogu da osvajam prostore koje sam već bio osvojio, a kritičari ili ne primete ponavljanja ili pomenu „dosledan i apartan doživljaj sveta“.

Šta ako ih nikada ne ostavi iza sebe? U *ovome svetu zlovoljnom* naći će se već neko da je obeshrabri.

„Da li to znači da i u ostalim pesmama vidiš te... probleme?“, zabrinuto je upitala.

„Znaš šta, ako samo teoretišemo, od toga nećeš imati mnogo koristi kad odeš kući. Hajde da napravimo eksperiment. Zapitaj se sada kako bi mogla da malo promeniš prvu strofu ove pesme. Uvodna strofa je uvek veoma važna i zato bih voleo da ova bude nešto bolja. Pokušaj da doteraš stihove, a da značenje ostane isto.“

„Sada? Ovde?“

„Zašto da ne? Ovaj sto je već oguglao na pisanje stihova.“ Osmehnula se. „Shvati pisanje i kao igru. Isprobaš mnoge kombinacije, a na kraju se odlučiš za najbolju. Male izmene mogu mnogo da znače; dve reči izostaviš, a dve ubaciš, i utisak se promeni. Tu mogu i ja da pomognem ako hoćeš.“

„Pa, dobro. Pokušaću, ali ne garantujem da ću nešto i smisliti.“

„To niko nikada ne može da garantuje. Evo, uzmi ovaj notes i olovku. Ako smisliš nešto, odlično. A ako ne, ostavićemo da se krčka u podsvesti.“

Ustala je.

„Odlaziš? Bio sam grub?“

„Ne“, nasmejala se. „Uvek koračam kada pišem pesme, oduvek sam tako.“

Hodala je polako po sobi, a ja sam, ne znam zbog čega, pratio kako njena bela košulja potamni kad god se udalji od prozora i uđe u senku. Nisam imao utisak da razmišlja o strofi, već da istražuje nepoznatu teritoriju. Pre nego što bi nešto dodirnula, obavezno je pitala: „Mogu li?“ ili: „Ako nemaš ništa protiv?“, pa kada bih dao dozvolu, izvlačila je knjige iz biblioteke, prebiralala po pločama, jagodicama prstiju ovlaš prešla preko kristalne zdele na trpezarijskom stolu u kojoj trunu dve jabuke, i nekoliko sekundi pomno gledala Nenadovu fotografiju držeći srebrni ram obema rukama. Zaustio sam da kažem: „Ne brišem prašinu baš redovno“, ali zvučalo bi kao da se izvinjavam.

„A, evo i tvojih knjiga. Baš sam se pitala gde su, a ti si ih skromno stavio na dno. Da proverim da li neku ne znam.“ Klizila je kažiprstom po hrbatima. „Sve sam ih čitala. Bar po dva puta. Sviđa mi se kako svrstavaš pesme u cikluse. O usamljenosti ili o izneverenom prijateljstvu.“

Nisam hteo da me hvali, pa započeh rečenicu:

„Hvala, hajde sada...“

„O, imate Rilkea! Htedoh reći: imaš Rilkea. I dalje mi je čudno da ti govorim *ti*.“

Na početku prvog časa dozvolio sam svima da mi se obraćaju na *ti*, ali tu privilegiju prihvatilo je samo njih dvoje – dramski pisac i Sofija. I bez persiranja neprijatna mi je uloga *proslavljenog pesnika*, osećam se kao da sam svakodnevno primoran da glumim sopstvenog starijeg brata.

Izvukla je jednu knjigu. „Rilkeove sabrane pesme! Divno! On je moj omiljeni pesnik!“

„I moj.“

„Nisam приметila kad sam prvi put došla. Čitam Rilkea svaki čas. On je zanosan! Nikad neću tako pisati.“

Pogledala me je iskosa. Možda je očekivala da kažem nešto poput: „Nikad se ne zna“, ali ja sam odvratio:

„Ako ti je to uteha, neću ni ja.“

„Siguran si?“

„Potpuno. Čovek treba da veruje u sebe, naravno, ali treba i da zna svoje granice.“

„Pa, videćemo gde su moje granice. Još kao mala, želela sam da pišem pesme, nisam se nikad dvoumila. To nam je porodično. I moja majka je pisala poeziju kad je bila mlada. Ali je odustala.“

„Ne piše više?“

„Ne.“

„Je li rekla zašto je prestala?“

„Ma, ne, ništa, nikad nije rekla ni da je počela. Slučajno sam to saznala, jer se jednom izletela. Zamisli, pokazujem joj svoje pesme godinama, a ona mi nije rekla da je i sama pisala. Ali ja neću odustati. Nikad!“

„Lepo. Niko te i ne tera.“

„Nije baš da me niko ne tera. Moji nisu... neću da kažem da mi zabranjuju, pogotovo to ne bi mogli otkako sam otkrila da je mama bila pesnikinja, ali voleli bi da pisanje ostane u rezervatu hobija, a da se bavim nečim od čega se živi, kako kažu.“

„Ako se dobro sećam šta si rekla prošli put, ti si im jedino dete.“

„Da.“

„Razumljivo je da brinu.“

„Znam da imaju dobre namere, ali ponekad strašno dave. Čudno je to. Roditelji te poznaju čitavog života, duže nego što poznaješ sebe, a ipak ti neprekidno daju pogrešne savete.“

„Jesi li sigurna da su svi saveti pogrešni? Ne bih da zvučim kao oni, ali postoje neke nužnosti. Moraš da jedeš, moraš da plaćaš račune svakog bogovetnog meseca...“

„Znam ja sve to, nisam blesava, ali već ću se nekako snaći.“ Zvučala je uvređeno. „Moraš da uroniš svoj život u poeziju, da joj se posvetiš, a ne da pišeš kao da ti je to neki hobi, između posla na šalteru i večere.“

Plemenito to zvuči, ali nemaština natera čoveka da zaobiđe svoja uverenja, pa tako, recimo, učestvuje na književnom festivalu koji nema nikakvu svrhu i sluša dosadne i samodopadljive govore, okružen ljudima za koje smatra da ne umeju da pišu, a sve to zato da bi dobio honorar. Takozvane škole kreativnog pisanja uvek sam prezirao, svakome ko je želeo da saslušaju objašnjavao sam da ti talenat niko ne može pokloniti, dok tehniku pisanja naučiš sam, kroz probe i pogreške, a nedavno sam se s fakultetom, u zamenu za dvadeset posto prihoda, dogovorio da mi svakog vikenda ustupe jednu slušaonicu, uložio sam nešto novca u reklamu i osnovao svoju školu pisanja. Na prvom času su se svi predstavili i ispričali ponešto o sebi. Bilo ih je sedmero: stariji čovek u mantilu, koji se stalno svima blago smešio i koji ni na tom času, niti ikada kasnije, nije hteo da mi pokaže nijedan svoj rad; još stariji čovek, koji mi jeste pokazao svoje priče, a bolje bi bilo da nije; momak s perčinom, dramski pisac, ubedljivo talentovaniji od ostalih, a i najglasniji; dve žene srednjih godina, koje ne samo što su zajedno sedele, slično odevene, i sve vreme tiho pričale, već su zajedno i pisale kratke priče, bolje nego što sam očekivao; žena s najvećom punđom koju sam video u životu pročitala je dramatičnim glasom svoju pesmu, izuzetno lošu pesmu, ja sam pokušao da joj ukažem na neke nedostatke, vrlo obzirnim rečima, a ona se više nikada nije pojavila; i Sofija.

Nakon časa sam je zadržao. „Rekla si da se prezivaš Avakumović. To je veoma retko prezime. Kako ti se zovu roditelji?“

Odgovorila je, pa upitala zašto me to zanima.

„Nekada davno poznavao sam momka koji se tako preziva, pa sam se upitao da ti nije možda otac ili rođak, ali nije to taj.“

Na kraju drugog časa ona je zadržala mene. „Meni je... zaista mi je neprijatno da čitam svoje pesme pred svim ovim nepoznatim ljudima“, tiho je rekla dok su pored nas prolazile dve nerazdvojne autorke kratkih priča.

„Moraš da se navikavaš. Ako jednog dana objaviš knjigu, čitaće te mnogo nepoznatih ljudi.“

„Znam. Ali za to vreme neću morati da im gledam lica. Zato sam... htela da vas zamolim, da te zamolim ako možemo da se nađemo negde, recimo na kafi, pa da pogledaš moje pesme. Shvatam da ti je to gnjavaža i...“

„U redu, ako tako želiš, pročitacu tvoje pesme, zato i jesam ovde, ali i ja bih nešto želeo od tebe. Nakon što ih nasamo analiziramo, voleo bih da te pesme pokažeš celoj grupi.“

„Pokušaću, zaista ću pokušati, ali ne mogu da obećam.“

„Moraš da očvrstneš ako želiš da pišeš poeziju u ovakvom svetu. I još nešto. Ne volim da sedim po restoranima, a pogotovo mrzim da tamo razgovaram o umetnosti. Gosti se dovikuju, konobar pita šta bih da popijem, a ja pričam o versifikaciji. Zato ti predlažem da dođeš kod mene.“

„Kod tebe? Pa, ne znam...“

„Navikao sam da o književnosti razmišljam samo u svojoj radnoj sobi, čak mi je i ovde nelagodno. Bubice pisaca.“

„Da, sasvim razumem...“

„Po tvom izrazu lica vidim da glasine nisu doprle do tebe.“

„Kakve glasine?“

„Priča se da sam homoseksualac. I to je istina, znaš. U mom stanu ti ne preti nikakva opasnost.“

Pošto se i dalje kolebala, napisao sam joj na papiru svoj broj telefona. „Ako rešiš da dođeš, javi se.“

Javila se, naravno, i došla, tek da mi preda pesme („Obećaj da ih nećeš čitati dok ne odem“), da posedi desetak minuta i popije sok, a sada je ponovo ovde, stoji pored biblioteke, vrati Rilkea između Remboa i Ronsara, pa opet pogleda Nenadovu fotografiju.

„Znaš, kada si mi rekao da si homoseksualac, smatrala sam da je to samo trik da me namamiš u stan. Zar misli da sam guska, pitala sam se.“

„Ako mi nisi verovala, zašto si došla?“

Osmehnula se. „Zanimalo me je da saznam šta je istina.“

„Saznala si. Hajde sada da razmišljaš o onoj strofi. Ne diraj značenja, ali...“

Ona nije odustajala. „Čudno, ne izgledaš kao homoseksualac.“

„A kako homoseksualci treba da izgledaju?“ Zbunila se, pa sam dodao: „Već predugo govorimo o tome. Sada ćemo odmah preći na tvoju pesmu.“

„Ako sam te naljutila, izvini. Nisam...“

„Nisam ljut, zaboga, već ne shvatam zašto bismo pričali o tome! To je svačija lična stvar, zar ne?“

„Naravno, naravno! Neću da zabadam nos. Ali, zanima me jer mi je... to novo.“ U prevodu: nikada ranije nisam posetila taj rezervat. „Zanima me kako je to kada te privlače muškarci?“

„Kako? Vi žene biste to mogle lako da razumete. Dopadne mi se neko i uzbudim se.“

„A ako sretnoš lepu ženu?“

„Zapazim da je lepa, ali se ne uzbudim. I ne zbunim se, i ne ušeptrljam se, i ne zaveže mi se jezik.“

„Zbuniš se kad ti se sviđi neki muškarac? U tim godinama?“

„Znaš da smo mi umetnici veoma“, razvukao sam reč „senzibilni“.

Nasmejala se, verovatno i zbog olakšanja što se nisam naljutio.

„Uvek me zasmješ. I tako si opušten. Šteta što ti se sviđaju muškarci.“

Upitno sam je pogledao.

„Pa, hoću reći, kad bi te privlačile žene, mogao bi da se oženiš nekom, možda baš nekom mlađom devojkom, pa bi ona brinula o svemu, a ti bi mogao da stvaraš na miru.“

Ovo ne sme da ode predaleko.

„Čak i da me privlače žene, ne bih izabrao neku mladu devojku, već ženu otprilike svojih godina.“

„Zbog čega?“

„Zbog čega? Meni je sada pedeset jedna godina, a toj devojci, na primer, dvadeset. Znači, kada bi ona ušla u najbolje godine, ja bih bio deda.“

„Nisam znala da umetnici tako konzervativno razmišljaju“, snuždeno je rekla. „Osim toga, tvoj Nenad je očito mnogo mlađi od tebe.“

„Ne, ne, mi smo vršnjaci. To je njegova fotografija iz mladosti. Bojim se da više ne izgleda tako.“

„Pa, lepo je izgledao, moram priznati. Taj deo žene mogu lako da razumeju.“

„Ceo ovaj razgovor je uzaludan, jer su me oduvek isključivo muškarci privlačili. I sada ćemo bespogovorno da se vratimo na pesmu. Dakle, prva strofa. Želeo bih da vidim još neko rešenje. Ne mora da bude bolje.“

Dok je ona razmišljala, ponovo kružeći po sobi, ja sam uzeo prozirnu, tanku fasciklu s njenim pesmama. Tridesetak bleđoplavih listova povezanih spajalicom. Mislim da nema nijednog na kojem Sofija nije nešto dopisala rukom. Neke reči su precrtane, pa su iznad njih, sitnim slovima različitih boja, ispisane nove, a na marginama su me čekala obaveštenja poput: „Ovu strofu ću ispraviti“, ili: „Ovo NIJE autobiografski motiv“. Kada sam prvi put otvorio rukopis, očekivao sam da ću naići na pesme koje mahom govore o zaljublivanju, verovatno nesrećnom. Moje predrasude su doživele težak poraz. Nema takvih motiva. Ako ne računam nekoliko aluzija na neimenovanog muškarca, ne pojavljuje se niko osim pesničkog „ja“. Pesme govore o neprihvaćenosti, o usamljenosti i žalosti. „Ja, dubina bez dna nikom potrebna.“ Da li su to samo opšta mesta, nezrela poza kojoj sam se, sramota me je kada se setim, i sâm prepuštao u prvim pesmama, ili su to stvarna osećanja, iza kojih se pomaljšaju obrisi meni nepoznatog života?

Podigao sam glavu.

„Zaboravim da pitam hoćeš li nešto da popiješ.“

„Mogla bih, hvala. Ožednela sam. Baš je lep onaj sok koji sam pila prošli put. Beše od kajsije?“

„Da. Izvini što te tek sad nudim. Retko imam goste, pa sam loš domaćin.“

„Retko? Ja sam zamišljala da dolaze pisci, pa pričate o knjigama i...“

„Ranije jesu češće dolazili, ali sad već unapred znam o čemu će govoriti.“

O sebi.

„Možda taj svet nije onakav kakav tebi izgleda iz daljine“, rekoh.

„Možda. To ne mogu znati dok ga ne upoznam.“

Ušao sam u kuhinju. Iz sumnjivo lakog tetrapaka uspeo sam da iscedim samo dva prsta soka.

„Bojim se da smo tada skoro sve popili, a drugi nemam!“, viknuo sam. „Izvini, trebalo je da proverim.“

„Nema veze, onda može čaša vode.“

„Ne, ovako ćemo. Tebi je potreban mir da bi doterala pesmu, a nemamo ništa ni za gricanje, pa ću ja skoknuti do prodavnice. Nema do nje ni sto metara.“

Sofija je provirila u kuhinju, pa sam pokušao da stanem između nje i sudopere pune prljavih tanjira i čaša.

„Zar nije lakše da mi sipaš vodu i odeš u drugu sobu?“

„Neka, neprijatno mi je da te ponudim samo vodom. Hajde, ti radi, a ja stižem za petnaestak minuta.“

Ako ostane sama, možda će shvatiti da je bolje da se klonimo nekih tema.

Obuo sam cipele, ogrnuo jaknu i izašao iz kuće. Dočekali su me pust trotoar, duge senke, dva mlada stabla u čeličnim ramovima i svež večernji vetar, koji uvek dopire od reke. Kada sam prešao preko ulice, zastao sam da proverim jesam li poneo dovoljno novca. Podigao sam pogled prema svojim prozorima i zamislio Sofiju kako hoda po sobi.

Tada sam začuo svoje ime. Taj glas! Iako ga godinama nisam čuo, odmah sam znao ko me doziva. Ostao sam da stojim, nepomičan, s otvorenim novčanikom, i čekao da me ona opet pozove.

„Ovde sam!“

Nataša je sedela na klupi pored autobuske stanice; ne znam da li je slučajno ili namerno izabrala upravo takvo mesto. Bila je sama, odevena u dug kišni mantil bele boje. Obema rukama držala je tašnu u krilu. Neuverljivo se osmehnula kada sam polako prišao, korak po korak, gledajući je netremice.

Uznemirim se kada nakon mnogo godina sretnem čak i one ljude prema kojima sam bio ravnodušan. Ako sam i mogao da zavaram sebe, u sumrak, s desetak metara razdaljine, pa da zamislim lice iz svoje mladosti, te slike su se raspršile čim sam stigao do klupe: Nataša više ne liči na moje uspomene. Dve duge, paralelne bore pojavile su se na čelu, a linije između nozdruva i uglova usana su se produbile, zlokobno istaknute večernjim senkama. Obrazi su širi, a očni kapci su otežali. Imam utisak da je preda mnom pomalo otekla maska lica koje sam nekada svakodnevno viđao. Nije se ugojila, bar koliko mogu da procenim; bio bi to još i najmanji problem. Iz ogledala poznajem taj proces, ublažen svakodnevnošću slika. Stvore se nekakve odbojne kesice ispod očiju i u obrazima, koža na vratu se prepusti gravitaciji, kao i uglovi usana, pa izgledaš debelo i strogo iako nisi ni deblji ni stroži.

Na domalom prstu nosi burmu; i to odudara od mojih uspomena.

Šta je vreme pošteđelo? Premda izmenjeno, lice joj je zadržalo stari izraz: istovremeno plašljiv i izazivački. Začudo, boja kose i frizura su isti kao nekada: duga, kestenjasta kosa, za nijansu tamnija od očiju, ravna je na sredini glave, a kovrdžavi pramenovi zaklanjaju rame na i padaju na grudi. I glas je isti, nestvarno dubok i melodiozan. U studentskim danima je povremeno zarađivala kao radio-voditeljka.

„Ostarila si.“

„Nisi se ni ti podmladio“, jetko je odvrtila.

Nisam nameravao da je uvredim. Toliko sam se iznenadio što je ponovo gledam da sam izrekao prvu misao. A možda i jesam. Možda sam hteo da je uvredim.

Sedela je na sredini klupe. Videvši da oklevam da se spustim pored nje, pomerila se u stranu.

Rekao bih da se i ona navikavala na moje novo lice, jer smo isprva oboje ćutali. Osećao sam miris njenog parfema. Sve je bilo tiho. Pločnikom niko nije prolazio, a autobus je očito nedavno otišao, jer je stanica bila pusta.

„Čudno mi je da te vidim posle dvadeset godina“, ona progovori.

Nije mi se dopao njen nehajan ton kao da je posredi zanimljiva tema za ćaskanje.

„Uvek si imala problema sa računanjem. Nismo se videli dvadeset pet i po godina.“

„A ti si uvek bio sitničav.“

Puder i godine su zauvek sakrili i nežnu liniju između obraza i vrata, duž koje sam voleo da klizim vrhovima prstiju.

Drago mi je što je odmah prešla na stvar. Ne bih mogao da podnesem da je upitala kako sam i šta radim.

„Znam da je sad kod tebe“, rekla je.

„Ko?“

„Znaš ti dobro ko. Sofija. Pratila sam je.“

Zanima me kako je to izgledalo. Vozila je kola iza Sofijinog tramvaja? Hodala je drugom stranom ulice, uporedo sa Sofijom?

„I otada sediš na ovoj klupi?“

Zaustio sam da upitam zar joj nije hladno, ali to bi zvučalo kao da brinem.

„A imam i ovo.“

Iz tašne je izvadila veliki svetloplavi koverat, a iz njega fotografiju na kojoj Sofija i ja, okrenuti kameri profilom, stojimo u mom ulazu kada je došla da mi preda rukopis, a ja sam joj ovlaš položio dlan na leđa dok je uvodim u zgradu.

„Teško mi je da poreknem. Odakle ti ovo?“

„Nije važno.“ Vratila je fotografiju u koverat.

I šake su joj se promenile: zglobovi su sada istaknutiji, a vene vidljivije. Nisu postale ružne, ali sam ipak skrenuo pogled.

„Znači da je sada bar drugi put kod tebe“, reče. „Primetila bih da je izašla. Ostavio si je u stanu?“

„Nakratko. Krenuo sam da nešto kupim.“

„Šta? Prezervative?“

„Ne budi vulgarna. Kupiću sok i nešto za jelo.“

„I to radite gore? Pijete sokove?“

„Da. I čitamo njene pesme. To je sve.“

„To je sve?“

„Shvatam zašto mi ne veruješ. Sigurno se živo sećaš da svojevremeno nisam samo čitao poeziju kada sam bio zatvoren s devojkom u sobi.“

Tiho je rekla: „Davno je sve to bilo.“

„Davno ili ne, odlično sve pamtim. I neću vam nikada oprostiti. Ni tebi, ni Relji.“

„Nisam ni došla da bih tražila oprostaj!“, prkosno je odvrtila. „Žao mi je ako sam te povredila, ali...“

„Ako? Ako!“

„Žao mi je što sam te povredila, ali to je život. I mene su ostavljali. Jednom je bilo jako bolno. Ali nije to kraj sveta.“

„Ostavljali su te tako kao ti mene? Sumnjam. Hajde da vidimo. Da li ti se nekad desilo sledeće: upoznaš nekog momka, provedeš tri divne godine s njim, bar se tebi čini da su divne, a onda te on napusti zbog tvoje najbolje prijateljice? S njom si išla u školu, znate se od drugog osnovne, družile ste se svakodnevno, a onda je tvoj momak otišao s njom. Dok ste se zabavljali, ponekih večeri ste izlazili svi zajedno, a onda bi je on otpratio kući, jer si ti

radila u noćnoj smeni da otplatiš studentski kredit, ti si mu zahvaljivala i mislila da je divan i pouzdan, a kasnije si otkrila da su se već tad ljubakali iza tvojih leđa. Jednog dana više se nisu ni trudili da to čine iza tvojih leđa, već su oboje samo prestali da ti se javljaju. Zbunjena, zvala si ih danima, naslućujući istinu i odbijajući da poveruješ u nju, obilazila si mesta gde ste izlazili, a onda si ih jednog dana spazila, u daljini, kako šetaju na simboličnoj drugoj obali reke i drže se za ruke. Kaži mi – koliko si puta tako ostavljena?”

Spustila je glavu.

„I više ti se nikad nisu javili, nikad, nijedno od njih, a onda, dvadeset pet i po godina kasnije, izađeš iz kuće i ugledaš svog bivšeg momka kako sedi na klupi. Šta ćeš mu reći? Nešto prijatno? Baš mi je drago što te vidim, nisi se nimalo promenio.“

Duže od godinu dana nisam napisao ni reč. Zar tako može da postupi neko u čiju si ljubav bio uveren, neko ko smišlja pesme i drhti nad svakim stihom? I to zajedno s tvojim najboljim prijateljem, koga poznaješ od detinjstva, i za koga si bio uveren da bi pre audio sebi nego tebi. I kako sad bilo kome da veruješ?

Oboje smo spustili glas, jer je na stanicu došao mlađi muškarac sa koferom; pušio je, svaki čas pogledao na sat i nešto tiho mrmljao.

„Iskreno – žao mi je“, reče Nataša. „Znam, ružno je. Mislim o tome, zaista.“

„Očito nisi toliko mislila da bi mi se i jedan jedini put javila za sve ove godine.“

„Mnogo puta sam uzimala telefon, jesam, ali šta da kažem? Šta?“

Da, kukavičko bekstvo na zadnja vrata liči na nju u mnogo većoj meri nego rasprave, teške reči, bilo kakve reči. Čak ni poruku nije ostavila, ni nagoveštaj. Bar ja nisam primetio nagoveštaj. Ali zašto bi nakon tri godine pobegla, i to ne s nekim nepoznatim? Dugo sam smatrao da bi mi lakše bilo ako znam razlog. Ne verujem da bi bilo lakše, a danas je ionako svejedno.

„U ovim godinama sigurno ne bih tako postupila. Izgubili smo razum...“

„U ovim godinama? A koje su to bile one godine? Ne vadi se na godine, molim te! Imali smo svi po dvadeset pet, ni ti ni Relja niste bili zbunjeni adolescenti.“

„Sofija jeste zbunjeni adolescent! Do juče je bila dete. Moje dete.“

„Više nije.“

„Ni godinu dana nije prošlo otkako je bojila kosu u zeleno.“

„Više ne boji. Sad ima devetnaest godina, nalazi se u mojoj sobi i čeka da se vratim.“

„Reći ću joj da prestane da dolazi.“

„Da možeš, već bi to rekla. Zapravo, siguran sam da bi ona uradila suprotno od onoga što joj kažeš. Kako ono beše? 'Ja više nisam dete, majka mora da se pomiri s tim i da prestane da mi se meša u život.'“

„To...“

„Da, to su tvoje reči o majci. A bila si starija, i valjda zrelija, nego što je Sofija danas.“

Iako sam je molio, njena majka nije htela ili nije znala da mi objasni šta se dešava. Pre će biti da nije znala.

Podigao sam glavu i kroz lišće lipe s druge strane ulice ugledao deliće svojih prozora. Moj stan i njena kćer.

Trgoh se kada je autobus stao ispred nas. Čutili smo dok su ljudi izlazili i prolazili pored klupe, a vozač čekao devojkicu s rancem na leđima, koja je sredinom ulice trčala njemu u susret. Kada smo ostali sami, Nataša tiho reče:

„Moja majka je umrla pre dve godine.“

„Žao mi je.“

„Hoću da čujem neke odgovore. Šta si Sofiji ispričao o nama?“

„Ništa. Nisam te ni pomenuo. A očito nisi ni ti mene.“

„Gde ste se upoznali? Kako si je našao?“

„Našla je ona mene. Pohađa moju školu kreativnog pisanja.“

„Nisi li se nekada sprdao na račun takvih škola?“

„Ljudi se menjaju kao što si i sama pokazala.“

Nisam začuđen što je Nataša uverena da sam ja sve isplanirao. Zaista, kolika je bila verovatnoća da se Sofija i ja sretnemo i da se sada nalazi u mom stanu? Ovo nije velik grad, ona je mlada devojka koja priprema prvu zbirku pesama, a ja sam ugledan pesnik koji vodi školu pisanja – naš susret zvuči logično, ali ipak je neobičan. Ništa nisam znao o njenim roditeljima, niti sam hteo da se raspitujem, nisam znao da imaju kćer, čak ni to jesu li još zajedno. Pokušavao sam da ne razmišljam o njima, kao da će nestati ako zatvorim oči. A onda sam ušao u slušaonicu.

„Sigurno je navodiš da ti priča o Relji i meni.“

Nisam je ispitivao o roditeljima, nikada se ne bih tako ponižavao, ali drago mi je što se Nataša toga plaši.

„Zašto ne gledaš u mene kada govoriš?“, upitao sam.

Pogledala me je pravo u oči i ljutito rekla:

„Ne bojim se da te gledam, ako si to pomislio! Ne bojim se ničeg da zaštitim svoju kćer. Uvek mogu da joj ispričam istinu o tebi.“

„Možeš, naravno, ali to će povući i razne istine o njenim roditeljima. Kladim se da bi bila iznenađena. Misliš li da ne bi?“

Nije odgovorila, već je nestrpljivo upitala:

„Kuda sve ovo vodi?“

Ćutao sam.

Nestrpljivo je uzdahnula i prekrstila noge, pa sam video da nosi poluduboke čizmice s visokom potpeticom.

„Ti si tri decenije stariji od nje! Ne znam šta si naumio, ali nemoj da joj upropastiš život! Ona nije ništa kriva, zaboga! Nije tada bila ni rođena. Ako hoćeš da se svetiš, sveti se Relji i meni. Ali ostavi nju na miru!“

„Nikome se ne svetim. Kao što rekoh, pričamo o poeziji.“

Nije mi verovala, naravno.

„Bolesno je ovo što radiš!“

„Da li ti ikome možeš da držiš moralne pridike?“

Pogledala me je sa mržnjom, ali njeni pogledi više ne mogu da me povrede.

„Nekada sam mislila da ti ni mrava ne bi zgazio, a sada vidim da si đubre!“

„Bila si u pravu što si tako mislila, ali prilagodio sam se vama ostalima. Zašto bih baš ja bio bolji? Kako sam nagrađen? Sada ćeš me izviniti, tvoja ćerka će se pitati zašto ne dolazim.“

Ustao sam.

„Nije u redu što sam to rekla. Izvini. Ne mislim tako, zaista. Nemoj...“

„Zanima me jedna stvar“, prekinuo sam je. „Zašto Relja nije došao? Ne brine o kćeri ili se boji da se suoči sa mnom?“

Nije ništa odgovorila, pa sam se okrenuo i otišao. Na raskrsnici sam se osvrnuo; sedela je u senci, nepomična, i nisam bio siguran gleda li u mom smeru.

„Zadržao si se“, rekla je Sofija.

Spustio sam na sto dva tetrapaka i kolače.

„Nisu imali sok u ovoj radnji, pa sam produžio do sledeće.“

Zar je moguće da mi srce lupa zato što sam se popeo na treći sprat? Šta da okrivim: kondiciju ili starenje?

„Zašto si se gnjavio? Nisam došla zbog soka.“

„Ne? Zašto mi to ranije nisi rekla?“ Osmehnula se. „Obecao sam ti sok, a znam da budem tvrdoglav kad nešto obećam. Šta si to napisala?“

Stajala je na sredini sobe, a u ruci, opuštenoj niz telo, držala je notes. Prišao sam joj s boka i nakrivio vrat. Tuče reči, mahom precrtanih.

Sakrila je notes iza leđa. „Nemoj da špijuniraš, nisam završila!“

Zar je zaista bojila kosu u zeleno?

„U redu. Nasuću nam sok, a kolače staviti u tanjir, pa ću sest u onu fotelju i čitaću knjigu. Kad bude gotovo, kaži. Ili kaži da ti sad ne ide, pa ćemo raditi nešto drugo. Nije to sramota.“

Utonuo sam u fotelju i otvorio knjigu, ali izgubio sam strpljenje već nakon tri strane. Tiho sam ustao, prišao prozoru i razmakao zavese. Već dvadeset godina isti prizor: iste linije krovova, i brda u daljini, i između krovova isti zavijutak reke, koja luta od srebrne do tamnosive boje dok prati nijanse neba. Dan se bliži kraju: Sunce je ostavilo za sobom rumeni suton, izbrazdan crnim i golim granama najvišeg drveća. Lepa slika, mogao bih da je upotrebim u nekoj pesmi, stvorila bi atmosferu, kao simbol lepote kojoj se bliži kraj.

Kroz grane lipe mogu da nazrem klupu na kojoj je Nataša sedela. Umesto nje, vidim glavu i ramena nekog mladića sa kačketom. Ili je otišla kući, poražena, ili vreba s nekog drugog mesta.

„Mogla bih umesto ‘i ta misao mi je dovoljna‘“, oglasila se Sofija, „da stavim ‘i ta misao meni je dovoljna’, ali bojim se da bi to poremetilo ritam.“

Dok mi merimo svaku reč, iza prozora protiče život nezainteresovan za ritam i rime, a negde u nama čeka smrt.

„Zavisi kako doživljavaš ritam. Ne treba gledati samo broj slogova i rimu. Ja prvenstveno pazim na broj, raspored i vrstu akcenata u stihu, a broj slogova može onda i da se menja. O ritmu i strukturi ćemo kasnije govoriti, ali taj stih sada bolje zvuči. Sad imaš dve celine. I ta misao, to je jedna, a druga celina jasno počinje rečju ‘meni’. Ako staviš enklitiku ‘mi’ na početak druge celine, ritam je ravan, stih zvuči kao proza.“

Uzeo sam drugu knjigu i vratio se do fotelje, ali nisam je ni otvorio, već sam posmatrao Sofiju. I dalje stoji na sredini sobe i zuri u notes, a njeni prsti se igraju olovkom. Napravi neodlučan korak ka stolu, dok usnama oblikuje nečujne reči, a onda oseti da je posmatram, podigne glavu i plaho se osmehe.

„Možda završim strofu. Ali nisam sigurna da će ispasti bolje.“

Da li je svesna da pramenove sklanja sa lica istim pokretom kao Nataša?

Sela je za sto, otpila sok, pa nešto zapisala, a biseri na ruci su se mutno presijavali. Zatim je skinula maramu, odložila je pored sebe, zgužvanu, uzdahnula, namrštila se i precrtala ono što je upravo bila napisala. Nastavila je da čita, zgrčenih ramena, kružeći olovkom iznad papira kao da vreba na koju reč da se obruši.

Dugo nisam shvatao zbog čega se tokom prvog časa osećam uznemireno i razdražljivo – da li zato što se zbog novca pretvaram da verujem u ono što sam do juče ismevao, da li zato što sam očekivao da moje ime privuče veći broj ljudi ili zato što me nervira uobražena nadripesnikinja s punđom – a konačno sam to razumeo kada je Sofija rekla kako se preziva. Te crte. Nije morala da odgovori na moje pitanje; znao sam kako joj se zovu roditelji. Obznanili su mi to oblik njenog lica, oči, kosa, linija između obraza i vrata, običaj da posmatra svoje šake kada sluša nešto važno... Nije me podsetila jedino na majku. Kada su nam se pogledi sreli, setio sam se dugog, pomalo plahog pogleda njenog oca kad sam oprezno stupio u učionicu punu nepoznatih đaka, a on je okrenuo glavu prema meni.

Viđali smo se svakog dana – trojica prijatelja iz odeljenja – Relja, Nenad i ja. Nismo se nikada posvađali, nikada slagali jedan drugog, niti izneverili neki dogovor. Ja sam Relju zadirkivao zbog prezimena Avakumović i smišljao razne komične izvedene reči, on mene zato što pišem „pesmičice za devojčice“, a Nenad, uvek ozbiljniji od nas, govorio je da se obojica ponašamo kao mala deca. Išli smo zajedno u bioskope, restorane i na letovanja, a nastavili smo da se družimo i nakon što smo upisali različite fakultete, pa mi je bilo normalno, kada sam upoznao Natašu, da ponekih večeri izađemo učetvoro. Ponekad nas je bilo petoro, jer je Nenad dovodio sitnu, smeđu i toliko ćutljivu devojkicu da danas ne mogu da se setim nijedne njene reči, a tek posle, kada je već bilo prekasno, shvatio sam zašto je Relja uvek dolazio sam.

Podsećao sam sebe na onu misao: „Ako nekome pozajmiš dvadeset dolara i više ga nikada ne vidiš, onda je to odlična investicija.“ Ako su njih dvoje takve osobe, govorio sam sebi, onda je bolje što si to saznao, makar i na bolan način, i što su otišli iz tvog života, zar ne? Te racionalizacije mi nisu mnogo pomogle.

„Htela sam da te pitam“, začuh Sofiju, „smem li da pozajmim Rilkea. Nemam sve ove pesme.“

„Da, naravno.“

Dok je Rilkea uzimala s police, nije znala da skoro može da dodirne svetloplavi foto-album i u njemu fotografije svoje majke. Samo tri fotografije, istina, a na dve čak i nismo zajedno. Nisam pretpostavljao da će mi u budućnosti biti potrebna podsećanja. A na toj jednoj, zauvek jednoj, nas dvoje sedimo na peščanoj plaži, okruženi peškirimama, papučama, kremama i sendvičima, i ne izgledamo mnogo privlačno zato što žmirkamo zbog jake svetlosti. Sofijin budući otac nas je slikao, a pošto je šaku držao preblizu objektivu, levi gornji ugao fotografije prekriva tamna masa njegovih prstiju, koja lebdi nad nama poput zlokobne senke. To je sve što je preostalo od njega; sve njegove fotografije sam pocepao i bacio.

Iz istog albuma izvadio sam Nenadovu fotografiju i uradio je pred Sofijin prvi dolazak kako bi glumio mog tobožnjeg ljubavnika. Kada se zagledala u fotografiju, ja sam se uplašio da sam izabrao pogrešnu osobu i da će ga prepoznati, ali tada rekoh sebi da je to nemoguće, jer on se razbesneo na Relju i Natašu, ubeđivao ih je da se predomisle, ubeđivao mene da će „sve opet biti kao nekada“, a onda je odustao i prestao da govori s njima. Čim

je diplomirao, odselio se u inostranstvo. Ne znam zbog čega je i meni prestao da se javlja. Sofija je vratila ram na policu, ravnodušno rekla: „Znači, ovo ti je dečko“, i nastavila da korača i šapuće stihove.

Čudno je to da se moja sećanja ne vezuju za slike, čak ni za reči, već za pokrete. Dok je Sofija hodala po sobi, ugledao sam Natašu kako stoji nasred svoje devojačke sobe i čita mi novu pesmu. Na početku se ograđuje, kao i uvek kada mi pokazuje novo delo, govori da je to prva ruka, maltene skica, a zatim lomnim glasom čita i zastaje svaki čas da mi objasni zašto je baš tako napisala neku strofu, šta je sve mogla drukčije da uradi i zašto nije. Na vratima se pojavi njena majka – niska i tiha žena, potpuno sede kose – donese nam tanjirić pun kolača, pomno me osmotri i pokuša da zapodene razgovor, ali Nataša je izgura iz sobe i nastavi da čita, a ja izbegavam da bilo šta kažem jer znam da će se snužđiti zbog najmanje primedbe, pa izgubiti i ono malo samopouzdanja što je imala. Kako takve slike da povežem sa svime što je usledilo? Danas ne mogu da se setim tih stihova, ni jednog jedinog, niti njenih objašnjenja, a ne bih se setio ni svojih tadašnjih stihova da nisu uredno raspoređeni u sveskama, pod datumima kada su nastali, i da neki od njih – istina, retki – nisu ušli u moju prvu zbirku. Maštao sam kako ću joj pokloniti prvi primerak, ali knjiga je još čekala u štampariji kada sam Natašu i Relju video da se drže za ruke. Ona nikada nije objavila knjigu – bar ja nisam primetio – i zato se pitam gde su sada pesme koje mi je čitala. Nagurane u kartonsku fasciklu na dnu ormara? Ostavljene u roditeljskom domu? Izgubljene?

Sofija je mlađa nego što je njena majka bila kada smo se upoznali u kampu za „pesničke nade“. Prethodno sam poslao svoje pesme na konkurs i žiri je odabrao nas dvadesetak da provedemo nedelju dana u jednom planinskom hotelu, slušamo pisce i kritičare i diskutujemo o svojim pesmama. Konkurisao sam poslednjeg dana, jer isprva nisam hteo da imam bilo šta s fondacijom nazvanom po pesniku kojeg nisam voleo, ali Nenad je rekao da je to „jako glup razlog“ i naterao me je da popunim prijavu. Natašu sam prvi put video kada smo stigli do hotela i izašli iz autobusa, a prethodno sam je dva sata slušao. U žagoru dvadesetak budućih velikih pesnika izdvojio se uzbuđljiv, dubok devojački glas. S nekom devojkom je razgovarala čitavim putem, a piskavi glas njene sagovornice služio je kao kontrast. Samouvereno otežući slogove, pričala je o nevažnim temama, recimo o psu svoje najbolje drugarice, ali dubina glasa unosila je čulnost u njene reči, pa je strastveno zvučao čak i opis lukavstva kojem je pas jednom pribegao da bi došao do hrane. Čekao sam kod vrata autobusa da svi izađu, a onda sam čitavu grupu pratio sa strane i pomno osluškivao sve dok je nisam ugledao.

Sofija se nagnula nad fotelju.

„Jesi li zadremao?“, veselo je upitala.

„Nisam. Zašto pitaš?“

„Zato što nisi reagovao kada sam rekla da sam završila strofu.“

„Bio sam utonuo u misli. Izvini.“

Lako, suviše lako Sofiju mogu da zamislim kao neznatno različitu osobu, drugačijeg pogleda i prošlosti.

„Hajde da vidimo šta si uradila.“

Upalio sam svetlo i oboje smo seli za sto. Noć će padati, mi ćemo još analizirati njenu pesmu, dovršićemo sok i kolače, ona će dobiti Rilkea, time i izgovor da se ponovo sretnemo,

onda ću je otpratiti do tramvajske stanice, a kroz nekoliko dana doći će opet, možda puštene kose, da mi vrati knjigu i da govorimo o drugim pesmama. Uspeću da se suzdržim, potpuno sam siguran da ću uspeti. Detinjasto koketiranje neće ništa vredeti kod homoseksualca, zar ne?

Ali zbog čega koketira ako misli da me žene ne privlače? „Ne izgledaš kao homoseksualac.“ Zašto je to rekla? Da li je zbog mene našminkala oči i stavila bisernu narukvicu? Da li se Nataša izletela još neki put, osim što je priznala da je pisala poeziju? Ili je negde preostao, i pred Sofijom izronio, neki tvrdoglav trag naše veze? Neko pismo? Ista ona fotografija s plaže? Ili neka posвета; često sam Nataši poklanjao knjige.

Pogledao sam Sofiju: Natašina je kćer, ima devetnaest godina, piše pesme, nosi konjski rep, koji joj je skliznuo na rame kada se nagnula nad svoj rukopis... Ja skoro ništa ne znam o njoj. Pitao sam se kolika je bila verovatnoća da se sretnemo, a više nisam siguran da je to bilo slučajno.

Bilo kako bilo, neću uraditi ništa što bi joj „upropastilo život“. Otkud bih učinio nešto tako ružno? Ali Nataša i Relja sigurno misle da su mi namere upravo takve. Dan nakon što sam ih video zajedno na obali reke, pozvao sam Natašu telefonom, rekao: „Osvetiću vam se“, i spustio slušalicu. Bile su to samo prazne reči, poput tolikih drugih praznih, ali verujem da ih se ona seća.

Svog prvog komšiju, tihog, staloženog čoveka, jedinu prijatnu osobu u čitavoj zgradi, zamolio sam da Sofiju i mene tajno fotografiše. Moja sestričina uskoro odlazi u drugu državu, pa bih želeo da ponese jednu našu zajedničku sliku, a pošto hoću da je iznenadim i pošto mrzim nameštene fotografije, kada svi stanu u liniju i lažno se osmehuju, hteo bih da ga zamolim... Priča nije mnogo uverljiva, ali znao sam da će njemu biti dovoljna. Kada je Sofija prvi put došla kod mene, a ja izašao da je dočekam, zadržavao sam je u kapiji – preturajući po džepovima, izvinjavao sam se što sam zaboravio gde sam stavio ključeve – sve dok nisam začuo slabašno „klik“ i tako je nastala fotografija kako nas dvoje stojimo u ulazu, a ja sam joj položio dlan na leđa. Pošto mi je Sofija pomenula da i dalje živi s roditeljima, ja sam pogledao njenu prijavu, otkucao adresu na svetloplavi koverat i stavio u njega fotografiju i nepotpisanu, odštampanu poruku: „Znate li s kim se viđa vaša kćer?“

Već nedelju dana znaju, ali ne znaju šta ću da uradim. Okrenuću Sofiju protiv njih? Razotkriću joj njihovu prošlost? Navešću je da se zaljubi u tri decenije starijeg čoveka i napustiću je kada zatrudni, a unuča će ih zauvek podsećati na mene?

Zamišljam Natašu kako potajno prati kćer i onda dugo čeka na klupi prekoputa moje zgrade, uzrujana. Tada ode kući, pa se Relja i ona zajedno brinu i pitaju šta da učine, a znaju da su nemoćni.

I ta misao mi je dovoljna.